

WARTOŚCI LUDZI BEZDOMNYCH W RZECZYWISTOŚCI GLOBALNEJ

Мотов Ирена. Ценности бездомных людей в глобальной действительности. *Целью принятого исследования есть существующая иерархия ценностей у бездомных, проживающих в Доме Брата Альберта. Исследования были проведены среди 100 подопечных приюта. Применялась нами шкала ценностей Шелеровских (SWS) переработанная Петром Бжозовским. С целью исследования иерархии ценностей бездомных лиц, респонденты получили письма, заключающие указанную шкалу ценностей. Заданием исследуемых лиц было ознакомление со списком ценностей, приведенных в порядке алфавит-ном, находящихся в полученном письме. После ознакомления с ними и выяснения, насколько важна для каждого из них данная ценность, исследователи предложили респондентам осуществить оценку ценностей в письме, применяя для этой цели точечный масштаб. На полученном масштабе ценностей, неважное должно было оценить оценкой «ноль», зато ценности наиважнейшие получали 100 пунктов.*

Результаты опроса указывают, что в исследуемой группе 100 бездомных мужчин, проживающих в приюте, самыми существенными оказались ценности витальные. Ценности гедонистские, вопреки господствующим стереотипам, для бездомных имеют значение, хотя и не доминируют. Группа ценностей священных и связанных с утверждением истины размещены были рядом. Самую низкую ступеньку в иерархии ценностей занимают ценности из группы эстетических. Особого внимания заслуживает факт, что Бог как ценность занимает самое высокое место в числе всех ценностей.

Ключевые слова: бездомность, иерархия ценностей, витальные ценности, сакральные ценности.

Motow Irena. Values of homeless people are in global reality. *The investigations of the values among individuals and social groups involve the deepest human dilemmas. This might cause that, despite the importance of this problem, there is little information concerning the state of the scientific research on the system of values among the homeless. The results presented in the paper are part of a more comprehensive survey on the hierarchy of values in the homeless. They concern the inhabitants of the Przytulisko Św. Brata Alberta (the St. Albert Shelter) in Częstochowa, Poland.*

The aim of the study was to define a hierarchy of values among the homeless who live in St. Albert's shelters. The survey was carried out among 100 wards from the St. Albert Shelter. A Scheller's Value Scale (Skala Wartości Schelerowskich, SWS) developed by Piotr Brzozowski was employed in the study. The respondents were asked to read the list of alphabetically ordered values in a questionnaire. After familiarizing with the questionnaire and thinking about the values which are important in their lives, the respondents were asked for assessment of the values listed, on a point scale. On this scale, the least important (unimportant) values scored 0, whereas the highest values (very important) scored 100 points.

The results of the study showed that the most important values in the group of 100 homeless men living in the St. Albert's Shelter were vital values. Contrary to the popular belief, the hedonistic values are important, but not dominant, among the group of the homeless. The group of sacred values and the values of truth took similar positions. The lowest level in the hierarchy of values was taken by the values from the group of aesthetical values. These values have been clearly defined by the homeless as the least important. It is remarkable that the value of God obtained the highest number of points among all the values in individual groups.

Keywords: homelessness, hierarchy of values, vital values, sacred values.

Proces transformacji ustrojowej stanowił przełomowy okres dla naszego społeczeństwa. Wywołał szereg konsekwencji w wielu sferach życia społecznego. Zmiany, jakie dokonały się w wyniku przełomu lat 80 i 90 wniosły nie tylko wolność i demokrację, ale obciążyły społeczeństwo w serię skutków ubocznych. Jednym z nich jest zjawisko bezdomności. Pomimo, że problem „ludzi luźnych” istniał w Polsce zawsze, to w czasach PRL-u był on przez państwo traktowany marginalnie. Do nasilenia tego zjawiska doszło w wyniku wprowadzenia gospodarki rynkowej. Ukształtowały się wówczas dwa główne mechanizmy utraty miejsca zamieszkania. Pierwszym z nich były wykwaterowania (zwane

eksmisjami), spowodowane zaległościami w opłacaniu czynszu. Drugim, była utrata miejsc w hotelach robotniczych likwidowanych zakładów pracy. (Frackiewicz, 1998, s.11) Poza przyczynami omówionymi powyżej, źródłem bezdomności były i są nadal zjawiska związane z patologią społeczną, a mianowicie: alkoholizm, narkomania, prostytutka, przemoc w rodzinie itp .

Spoleczne funkcjonowanie ludzi bezdomnych od zawsze spotykało się z zainteresowaniem społeczeństwa i ludzi nauki (Bartosz, Błażej, 1995; Geremek, 1989(1); B.Geremek, 1989(2); Radwan-Pragłowski, Frysztacki, 1996). Rozważania nad bezdomnością dotyczą głównie samego problemu zdefiniowania i typologii zjawiska, bezdomności, ofert pomocowych oraz zachowań i wartości. Badania nad wartościami jednostek i grup społecznych, w tym ludzi bezdomnych, są niezwykle trudne, bowiem alizując problem wartości, ich hierarchii i realizacji dotykamy najgłębszych ludzkich dylematów i wyborów. Dyskusja na ten temat prowadzona jest w obszarach filozofii, psychologii, socjologii, etnografii, pedagogiki a nawet ekonomii. *Jej przedmiotem jest ontyczna struktura wartości, sposób istnienia, różnice rodzajowe, związki i zależności między wartościami i ich podmiotami, znaczenie dla rozwoju człowieka, mikro i makrostruktur społecznych, układy strukturalne, hierarchia* (Chalas, 2003, s.16)

Zarówno treści wartości jak i zasady moralne pochodzą z kultury, zaś jednostka ma możliwość przyswajania wartości moralnych, jako elementu kultury danego społeczeństwa. Dokonując wyboru i hierarchizując je, tworzy strukturę wyznawanych przez siebie wartości. Rezultatem tego jest indywidualna skala wartości. Realizacja wartości oparta na własnej woli, uznaniu oraz racjonalnym uwewnętrznianiu, stanowi bardzo ważny czynnik regulacji postępowania człowieka, ponieważ ukierunkowuje jego działania. R. Ingarden uważa, że bezsensowne i bezcelowe byłoby działanie, gdyby się nie liczone w nim z wartościami (Ingarden, 1975, s.105).

Zaprezentowane w artykule wyniki, są tylko wycinkiem prowadzonych badań nad hierarchią wartości osób bezdomnych przebywających w różnych instytucjach pomocowych^[1]. Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta swoim zasięgiem obejmuje niemal całą Polskę. Utworzona przez nie sieć placówek niosących pomoc i zapewniających schronienie pomogła wielu osobom rozpocząć życie od nowa.

Refleksje teoretyczne o wartościach. Termin *wartość* wzięł swoje początki od słowa *być wartościowym*, mieć znaczenie *valor od valere*. W słowniku filozoficznym znajduje się od końca XIX w. Do tego okresu posługiwano się określeniem *dobro*. Termin ten funkcjonował, jako część języka codziennego, później zaczęto mówić o wartościach w naukach szczegółowych takich jak matematyka, naukach prawnych czy też ekonomicznych (Kowalczyk, 1986, s.142). Analizując literaturę przedmiotu o wartościach, znajdujemy w niej wieloznaczność pojęcia wartości^[2]. Bardzo często zamiast określenia *wartość* wykorzystywano synonimy takie jak: *znaczenie, idea czy doskonałość*. Pojęcia te czasem pokrywają się z terminem *wartość*, lecz nie zawsze i nie w pełni. Można też utożsamiać wartości z aspiracjami i rozumieć je jako *... jakieś ważne dobra (...) bardziej od innych wartego, by je w życiu osiągnąć* (Dyczewski, 1995, s.104) Podobnie ujmuje definicję słowa *wartość* S. Kowalczyk. Określa je jako przedmiot pożądania, upragniony przez człowieka, a także będący celem jego zabiegów (Kowalczyk, 1990, s.142). J. M. Bocheński – zwraca uwagę, że *...To, dzięki czemu dany przedmiot jest wartościowy, nazywa się wartością* (Bocheński, 1992, s.135). K. Ostrowska przytaczając słowa H. Świdy wskazuje, że *wartość* jest tym, co skłania człowieka do działania, uruchamia jego motywację, to przedmiot zasługujący na pożądanie, a także akceptację (Ostrowska, 1994, s.11). Na potrzeby opracowania przyjęto definicję J. Szczepańskiego... *będziemy nazywać wartością dowolny przedmiot materialny czy idealny, ideę lub instytucję, przedmiot rzeczywisty czy wymyślony, w stosunku do którego jednostki lub zbiorowości przyjmują postawę szacunku, przypisują jej ważną rolę w życiu, dążenie do jego osiągnięcia odczuwają jako przymus*, w której pojęcie wartości określane jest z punktu widzenia jednostki i grupy społecznej (Marczuk, 1982, s.108).

Poszukując odpowiedzi na to, czym jest wartość można znaleźć bardzo wiele odpowiedzi. Dzieje się tak dlatego, ponieważ kryteria opisu pojęcia wartości są bardzo zróżnicowane, natomiast samo zjawisko jest bardzo ogólne i wielopostaciowe. Wartość raz stanowi cel innym razem kryterium wyboru celów lub motywów działania. Zdarza się również, iż jest ona utożsamiana (przypisywana) z przedmiotem lub też stanowi odzwierciedlenie przekonań ludzkich. W zależności od dyscyplin badawczych zajmujących się wartościami, jednoznaczne określenie pojęcia *wartość* jest niemalże niemożliwe, gdyż przekracza to możliwości badawcze. Psycholog, socjolog, ekonomista, antropolog kulturowy mają nie tylko inne punkty widzenia, ale także różne metody badań. Zatem, nie jest możliwe zdefiniowanie terminu *wartość* tak, by jego definicja mogła zostać przyjęta przez wszystkich, którzy na ten temat się wypowiadają. W największym skrócie *wartość* oznacza to co się ceni. Jest to cecha dóbr, idei, instytucji, struktury

społecznej, świata przyrody itd., ceniona przez jednostkę, grupę lub szerszą zbiorowość (Supińska, 2009, s.71)

Świat, w którym funkcjonujemy jest światem oplecionym siecią wartości. Wyodrębniamy spośród nich wartości ekonomiczne, estetyczne, moralne, prawne, poznawcze i religijne. Posiadając wolną wolę, człowiek dokonując wyboru wartości, tworzy własną sieć i własną hierarchię wartości. Przyjęty w ten sposób system wartości wypełnia jego osobowość, nadaje kształt życiu i sens egzystencji. Zgodnie z założeniami ogólnej teorii systemów... *system wartości danej jednostki bądź grupy to hierarchicznie uporządkowany zbiór ustosunkowań jednostki wobec tych wszystkich wartości, które z punktu widzenia jej istnienia i realizacji zadań życiowych wynikających z osobowego bytu są ważne, konieczne, cenne i pożądane* (Ostrowska, op.cit., s.15). System wartości człowieka kształtuje się stopniowo, w miarę jego rozwoju i dorastania. Na każdym etapie życia, człowiek uświadamia sobie kolejno, co jest dla niego ważne i według jakich reguł chce dalej żyć. Budowanie własnej hierarchii wartości nie jest sprawą łatwą. Aby dobrze ocenić, co jest ważne, a co najważniejsze, potrzeba uważnej obserwacji świata i życia człowieka oraz poznania i przyjęcia podstawowych zasad i praw kierujących życiem ludzkim. Budując własną hierarchię wartości, trzeba odkryć wartości, które nie przemijają, zaś system wartości człowieka powinien być zgodny z systemem wartości społeczeństwa, w którym on żyje.

Wielkie procesy społeczne, jakim niewątpliwie była transformacja ustrojowa w Polsce, prowadzą niekiedy do fundamentalnych zmian wartości i zachowań ludzkich. Sprzyjają powstawaniu nowych wartości, zaś istniejące dotychczas podlegają procesom destabilizacji, „wolnego rynku” wartości moralnych, czy schodzą na „drugi plan”(Mariański, 2001, s.9). W takim przypadku pojawia się pytanie, czy wszystkie wartości są zmienne, uzależnione przez aktualne, społeczno-ekonomiczne warunki życia, czy istnieją wartości trwałe, ogólnoludzkie, ponadczasowe, uniwersalne? Z całą pewnością można odpowiedzieć, że tak. Takimi wartościami są w euro-pejskim kręgu kulturowym wartości chrześcijańskie. Dają one gwarancję normalności i przetrwania życia, co w istotny sposób podnosi ich znaczenie wśród wszystkich pozostałych wartości. Zaakceptowanie ich zapobiega i przeciwdziała dehumanizacji różnych dziedzin życia społecznego. Max Scheler(1874), tworząc hierarchię wartości wyeksponował drogę wartości ku Bogu. Podkreślił, iż wartości religijne są trwale włączone w ludzką naturę i nie można ich porównać z żadnymi innymi wartościami. Stanowią najwyższą odmianę spośród istniejących wartości i zamykają się ostatecznie w wartości absolutnej, czyli w Bogu oraz w dążeniu do świętości (Scheler, 1985, s.84-95). W hierarchii wartości wg. M.Schelera, najniżej zostały uplasowane wartości hedonistyczne, związane z przeżywaniem o charakterze zmysłowym i emocjonalnym stanów przyjemności tzw. wartości przyjemnościowe, będące swego rodzaju iluzją łatwego i przyjemnego życia lub też przeżywaniem stanów przykrości (Brzozowski, 1989, s.41). Ponad wartościami hedonistycznymi umiejscowił wartości utyli-tarne, przynoszące korzyści, zwane również cywilizacyjnymi. Za nimi umiejscowił wartości witalne, zwane biologicznymi, do których można zaliczyć zdrowie czy prawo do życia. Kolejnym szczeblem są wartości duchowe, czyli miłość, prawda, dobro, piękno. Zaś na samym szczycie umieścił wartości religijne.

Jonathan H. Turner twierdzi, iż ludzie od zawsze posiadali wyobrażenia o tym co złe, a co dobre, co jest właściwe, a co niewłaściwe, co istotne, a co nie. Owe wyobrażenia określa mianem wartości. Tworzą one system standardów określanych, jako kryteria służące ocenie moralnej postępowania (Turner, 1998, s.43) Według Turnera wartości posiadają szczególną cechę. Jest nią abstrakcyjność, co znaczy, że wartości są na tyle ogólne, by możliwe było stosowanie ich w wielu rozmaitych sytuacjach. Zwraca uwagę na kilka ogólnych wartości, służących jako kryteria moralne do oceny siebie oraz innych w konkretnych sytuacjach, a mianowicie:

- dążenie do sukcesu (robić coś jak najlepiej),
- aktywność (dążenie do panowania nad daną sytuacją i kierowania nią),
- wolność (nieskrępowane podążanie za swymi pragnieniami),
- postęp (doskonalenie siebie i świata wokół nas),
- materializm (nabywanie przedmiotów materialnych),
- skuteczność (robienie czegoś w sposób praktyczny i racjonalny).

Wymienione wartości J. Turner określa mianem spoiwa, które utrzymuje społeczeństwo w całości i nadaje mu odpowiednią integralność (Turner, op. cit, s.44).

Różnorodność definicji wartości przedkłada się na ilość typologii wartości (Tatarkiewicz, 1970; Ingarden, 1970) Powyższe typologie mają bardzo różnorodny charakter. Ich przesłankę znajdujemy w odmiennych kryteriach i w różnych założeniach systemowych. Zazwyczaj wartości są blisko związane z koncepcją człowieka i koncepcją bytu, zaś klasyfikacje wartości wynikają ze zrozumienia wartości, jako

takiej. Przyjmując za B. Sztumską i J. Sztumskim (2002, s.20), najczęściej dokonujemy podziału na wartości:

- autoteliczne, będące celem samym w sobie i instrumentalne, stanowiące środek do ich osiągnięcia;
- deklarowane przez ludzi i realizowane przez nich na co dzień;
- abstrakcyjne, istniejące w sferze świadomości i konkretne, istniejące materialnie;
- trwałe, czyli takie, które wydają się być odwieczne i efemeryczne, czyli sezonowe;
- racjonalne, dające się rozumowo uzasadnić i irracjonalne, czyli wynikające z życzeniowego myślenia

Bezdomność jako problem jednostki i społeczeństwa. Problem bezdomności jest w Polsce bardzo starym problemem. Według poznanych dotychczas źródeł dzieje ludzi bezdomnych sięgają średniowiecza (Kropid-łowski, 1992, s.6). Nazywani byli wówczas *ludźmi luźnymi*. Nasilenie tego zjawiska obserwowano w czasie zniszczeń wojennych, co niewątpliwie wiązało się z zubożeniem społeczeństwa. Na bezdomność jako problem społeczny wskazują zapisy ustawy z dnia z 16 sierpnia 1923 r. *O opiece społecznej*. Definiując pojęcie oraz cel opieki społecznej w artykule pierwszym powyższej ustawy stwierdzono, iż opieka społeczna jest to zaspokojenie za pomocą środków publicznych niezbędnych potrzeb życiowych tych osób, które trwale lub chwilowo własnymi środkami materialnymi lub też własną pracą nie są w stanie tego uczynić, jak również zapobieganie wytwarzaniu się stanu powyżej określonego (Dz.U., 1923, nr 92, poz.126, s.1002). Zakres opieki społecznej obejmował opiekę nad bezdomnymi, precyzując, iż są to osoby ciężko poszkodowane oraz ofiary wojny. Obejmował również sytuacje, które są przez bezdomność wywołane, czyli opuszczone sieroty, ludzi niezdolnych do pracy, kalek, nieuleczalnie chorych, upośledzonych umysłowo oraz więźniów po odbyciu kary. Należy tu zaznaczyć fakt, iż do bezdomnych nie zaliczano włóczęgów, nędznic, żebraków, a także alkoholików. Uważano, że stan ten jest wynikiem ich własnego wyboru, odmiennej wizji świata, która stoi w opozycji do porządku i logiki życia społecznego.

Próbując definiować bezdomność spotykamy się z różnorodnością ujęć tego zjawiska. Spowodowane jest to, jak zaznacza S. Sidorowicz, (2001, s.1-2), poważnymi trudnościami metodologicznymi, a mianowicie:

1. Wyniki badań różnych ośrodków są często nieporównywalne, a dzieje się tak, ponieważ z braku powszechnie przyjętej definicji wielu badaczy określa ją zgodnie z własnymi potrzebami.

2. Osoby bezdomne są mało uchwytny, bardzo często zmieniają miejsce pobytu, nie obejmują ich też żadne spisy ludności, nie wszystkie korzystają z usług instytucji publicznych. Zazwyczaj niechętnie też zgadzają się na wzięcie udziału w badaniach. Wszystkie te czynniki uniemożliwiają zebranie grupy reprezentatywnej.

3. Przeprowadzanie badań nad osobami bezdomnymi nie należy do prostych a już na pewno nie do tanich. Są one też bardzo pracochłonne, bywa, iż są niebezpieczne a pomimo tego mogą trwać bardzo długo.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. *O pomocy społecznej* (Dz. U., 2004, Nr.64, poz.553), definiuje osobę bezdomną jako *...osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych i nigdzie niezameldowaną na pobyt stały w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych*. Badacze zaznaczają, że bezdomność, jest zjawiskiem przede wszystkim społecznym i nie należy jej definiować w kategoriach czysto prawnych.

A. Przymeński definiując bezdomność określa ją jako *...sytuację osób, które w danym czasie nie posiadają i własnym staraniem nie mogą zapewnić sobie takiego schronienia, które mogłoby uważać za swoje i które spełniałoby minimalne warunki, pozwalające uznać je za pomieszczenie mieszkalne* (Przymeński, 2001, s.25-29). L. Stankiewicz (Stankiewicz, 2002, s.20-24) dokonał podziału definicji bezdomności na:

1. Definicje bezdomności, które wynikają ze, źródłosłowa (etymologia);
2. Definicje bezdomności mające podłoże altruistyczne;
3. Definicje bezdomności łączące bezdomność z główną przyczyną;
4. Definicje bezdomności łączące ją z kumulacją przyczyn;
5. Definicje bezdomności będące złożonym zjawiskiem społecznym i kulturowo-osobowościowym stanem;

6. Inne definicje, które tworzone są na podstawie zjawisk znajdujących się w obrębie danej dyscypliny naukowej, lub wynikają z praktycznych doświadczeń.

Dla potrzeb opracowania przyjęto definicję L. Stankiewicza, *... bezdomność jest złożonym zjawiskiem społecznym i osobowościowym stanem bezdomnego człowieka, warunkowanym przez różne*

przyczyny i przez fakt braku schronienia, spełniającego elementarne warunki, które pozwalają uznać je za pomieszczenie mieszkalne.

Jest wiele przyczyn bezdomności ludzkiej. Przeanalizowanie ich w krajach Wspólnoty Europejskiej w latach 1991-1992 pomogło wyodrębnić cztery podstawowe źródła:

- materialne, do których zaliczyć należy utratę mieszkania, czy też niewydolność finansową;
- rodzinne, które obejmują konflikty małżeńskie, gwałty i samotność;
- osobiste, zdrowie psychiczne i fizyczne;
- instytucjonalne, jak np. pobyt w więzieniu czy też uchodźstwo (Frąckiewicz-Wrona, Zrałek, 1998, s.19).

Wśród przyczyn bezdomności Auleytner i Głąbicka wymieniają między innymi te, które wynikają ze zmian demograficznych i migracji ludności, z recesji gospodarczej, z kryzysu polityki mieszkaniowej, z dysfunkcyjności instytucji opiekuńczo-wychowawczych, resocjalizacyjnych i karnych (Auleytner, Głąbicka, 2001, s.92-93)

Podsumowując różnorodność klasyfikacji przyczyn bezdomności S. Sidorowicz wymienia (Sidorowicz, op.cit., s.1-6):

- zwiększające się zubożenie pewnych warstw społecznych, połączone z deficytem tanich mieszkań;
- niewidoczność służb opieki socjalnej;
- utrata pracy, która dotyka ludzi bez wykształcenia i jakiegokolwiek przygotowania zawodowego, uniemożliwia przystosowanie się do nowych wymagań oraz znalezienie nowego zatrudnienia;
- brak oparcia społecznego, osłabienie związków uczuciowych oraz samotność;
- emigrowanie i migrowanie najbiedniejszych osób z terenów ubogich, zacofanych zarówno ekonomicznie, jak i kulturowo do obszarów bogatszych;
- upośledzenie umysłowe lub ośpienie intelektualne, które często prowadzą do wyeliminowania jednostki z dotychczasowego środowiska lub też do niemożności utrzymania się nim;
- wychowanie w warunkach skrajnej deprivacji uczuciowej, opuszczenie przez rodziców przed 10 rokiem życia, pozostawienie w zakładach poprawczych, opiekuńczych, czy wychowawczych;
- różnego rodzaju uzależnienia, od substancji psychoaktywnych w tym od alkoholu;
- deinstytucjonalizacja, czyli zamykanie (czasem na mocy ustawy) dużych szpitali psychiatrycznych;
- zaburzenia psychiczne o przewlekłym przebiegu, które w znacznym stopniu zaburzają relacje z otoczeniem, odporne lub z jakichś powodów nie objęte leczeniem.

Przystępując do typizacji bezdomności, w literaturze socjologicznej można znaleźć podział na bezdomność *sensu stricto* i bezdomność *sensu largo* (Porowski, 1998, s.34.; Auleytner, Głąbicka, op.cit., s. 91-92). Pierwszy rodzaj bezdomności określaną jest jako bezdomność rzeczywista bądź jawna. Oznacza to, brak własnego mieszkania i jednocześnie jakiegokolwiek innego, w miarę możliwości stałego, lub zastępczo traktowanego, przystosowanego i przeznaczonego do zamieszkania schronienia. Bezdomność *sensu largo*, zastępczo nazywana utajoną lub też społeczną, obejmuje mieszkańców lokali, które nie spełniają minimalnych standardów mieszkaniowych. Sytuacja ta odnosi się do osób zamieszkujących slumsy, rudery, kwatery zastępcze, których powierzchnia i wyposażenie nie odpowiada przyjętym standardom. Kolejny jakościowy podział bezdomności nieco zbliżony do powyższego rozróżnia bezdomność jawną i ukrytą. Bezdomność jawna dotyczy osób nieposiadających mieszkania, dachu nad głową i stałego miejsca pobytu. Zaś bezdomność ukryta obejmuje osoby przebywające w różnego rodzaju placówkach z powodu braku własnego mieszkania (Wierzbicka, 1991, s.12). W literaturze przedmiotu istnieje wiele typologii bezdomności. Dla potrzeb opracowania przyjęto typologię T. Kamińskiego (1997, s.14). Rozróżnił on następujące typy bezdomności:

- bezdomność w sensie ścisłym- zaklasyfikował do niej osoby pozbawione jakiegokolwiek schronienia;
- bezdomność pensjonariuszy schronisk oraz noclegowni- zaliczył tutaj osoby, które mają krótkotrwałą możliwość zamieszkania w schronisku lub spędzenia nocy w noclegowni;
- bezdomność więźniów – dotyczy osób, które na skutek uwięzienia straciły miejsce zamieszkania i po opuszczeniu zakładu karnego nie mają dokąd wrócić;
- bezdomność imigrantów i uchodźców – obejmuje osoby zakwaterowane; w specjalnych, przymusowych ośrodkach;
- bezdomność tzw. dzikich lokatorów obejmuje osoby nielegalnie zasiedlające mieszkania i budynki;

- bezdomność potencjalna – która dotyczy osób żyjących w pod stałą presją utraty dachu nad głową (np. wskutek wypowiedzenia).

Zjawisko bezdomności jest jednym z najistotniejszych problemów świata współczesnego. A. Nowak (2005, s.1) zwraca uwagę, że jest ono *...zjawiskiem społecznym, które wchodzi w zakres zainteresowań wielu dyscyplin naukowych pedagogiki społecznej (ze względu na przyczyny, pedagogiczne i społeczne konsekwencje oraz możliwości organizowania szeroko pojętej pomocy społecznej), polityki społecznej, prawa, socjologii, psychologii, kryminologii*. J. Auleytner i K. Głębicka (op.cit., s.91-101) traktują bezdomność jako kwestię społeczną. Każda kwestia społeczna, która jest następstwem niedostosowania sposobu funkcjonowania społeczeństwa do podstawowych potrzeb indywidualnych oraz zbiorowych (a bezdomność taką jest), charakteryzuje się:

- pojawianiem się skrajnie trudnych sytuacji w życiu nie tylko jednostek ale i całych rodzin,
- umacnianiem się upośledzenia poszczególnych środowisk oraz kategorii ludności,
- narastającymi dysonansami zakłócającymi funkcjonowanie społeczeństwa (Danecki, 1998, s.110).

Indywidualne skutki bezdomności, wiążą się z traktowaniem osoby bezdomnej, jako człowieka marginalnego, egzystującego na rozdrożu dwóch systemów społecznych, z których do jednego nie ma już możliwości powrotu, a do drugiego wejść nie jest w stanie, gdyż obce stały mu się obowiązujące w nim wartości oraz wzory zachowań (Nowak, Wysocka, 2001, s.226). Badania D. Czakon (2003, s.147 in.) społecznych kosztów transformacji na terenie woj. katowickiego i śląskiego wskazują, że wśród problemów natury psychologicznej, z którymi zmagają się bezdomni znajdujemy: brak poczucia bezpieczeństwa, rozpacz, złość i poczucie beznadziejności destabilizacje życiowe, zarówno silny jak i długotrwały stres, negatywne wzorce przystosowania, funkcjonowanie w środowisku zdemoralizowanym często przestępczym, przerwane więzi rodzinne, bezrobocie. To wszystko efekcie końcowym prowadzi do zubożenia i utrwalenia sytuacji.

Należy zauważyć, że bezdomność nie jest tylko problemem osób ją doświadczających. Skutki tego zjawiska, np. zakłócanie porządku publicznego, są coraz bardziej odczuwalne przez społeczeństwo. Przynależność do środowiska bezdomnych wiąże się bezpośrednio z wykluczeniem ze społeczeństwa, przez co niemożliwym staje się pełnienie wielu ról społecznych. Uzależnienie bezdomnego od świadczeń i pomocy zewnętrznej prowadzi do zaniku własnej aktywności. Brak mieszkania, słaby lub całkowicie przerwany kontakt z rodziną, brak przynależności społeczno – zawodowej, brak jakichkolwiek środków do życia prowadzą do odrzucenia osoby bezdomnej przez lokalną społeczność (Stankiewicz, 2002, s.14). Społeczne skutki bezdomności implikują duże koszty świadczeń socjalnych, podwyższone podatki, niewykorzystany potencjał ludzkiej pracy i inne.

Świadczenie pomocy osobom bezdomnym należy do zadań własnych gminy. Istotną rolę w przeciwdziałaniu bezdomności i łagodzenia jej skutków odgrywają organizacje pozarządowe. Organizacje te stosują spraw-dzone w różnych warunkach metody pracy socjalnej z bezdomnymi. Ich zalety to mobilność, elastyczność i efektywność w realizacji usług socjalnych. Pozarządowe organizacje są chętne do współpracy i otwarte na pro-pozycje, to ważni partnerzy pomocy społecznej w czasie realizacji zadań zbieżnych (Stankiewicz, op. cit., s 44).

Towarzystwo Pomocy im. Brata Alberta zostało zarejestrowane we Wrocławiu dnia 2 listopada 1981 roku (Śledzianowski, 1995, s.237-247). Było wówczas jedyną organizacją pozarządową, która statutowym celem uczyniła niesienie pomocy osobom bezdomnym i ubogim^[3]. Przy obieraniu celu działania Towarzystwo Pomocy ukierunkowało się na pomoc osobom bezdomnym i ubogim, w tym niepełnosprawnym, w duchu przesłania głoszonego przez św. Brata Alberta. Określając wartości i kierunki rozwoju organizacja przyjęła, że sednem jej działalności będzie odbudowa godności człowieka, realizowana nie tylko poprzez zaspokajanie elementarnych potrzeb materialnych, ale przede wszystkim poprzez rozwój życia duchowego i uczuciowego, przez doświadczanie miłości i wspólnoty, odtwarzanie i umacnianie więzi rodzinnych, odbudowę świata wartości oraz przez zdobycie umiejętności pozwalających na funkcjonowanie w społeczeństwie. Schronisko jako placówka Towarzystwa Pomocy im. Brata Alberta jest domem czasowego pobytu ,wzorowanym na przytuliskach św. Brata Alberta, przeznaczonym dla bezdomnych mężczyzn, pozbawionych wystarczających środków do życia. Swoje cele realizuje poprzez modlitwę, pracę, całkowitą abstynencję i czynny udział w życiu wspólnoty

Problematyka badawcza. W odniesieniu do przedstawionych treści i tematu opracowania, przedmiotem badań uczyniono wartości bezdomnych, podopiecznych Caritas Archidiecezji Częstochowskiej-Przytuliska Św. Brata Alberta. Za cel badań obrano ,ustalenie hierarchii wartości tych osób. W celu uzyskania odpowiedzi na postawione pytania, zostały przeprowadzone badania wśród 100 podopiecznych Przytuliska. Dobór próby badawczej był losowy, jeżeli chodzi o dobór placówki oraz

celowy, ponieważ celowo wybrano tylko osoby dorosłe. W omawianych badaniach społeczno-demograficzną charakterystykę badanych, oparto na skonstruowanym w tym celu kwestionariuszu osobowym, zaś przy ustalaniu hierarchii wartości posłużono się Skalą Wartości Schelerowskich (SWS) w opracowaniu Piotra Brzozowskiego. Badania prowadzone są w ramach seminarium.

Zgodnie z procedurą badawczą sformułowano następujące problem badawczy: Jaką hierarchię poszcze-gólnych grup wartości wg SWS przyjęli bezdomni podopieczni Caritas Archidiecezji Częstochowskiej-Przytuliska Św. Brata Alberta w Częstochowie?

Analiza wyników. Badana grupa respondentów pod względem wiekowym była bardzo zróżnicowana. Najliczniejszą grupę (53) stanowili respondenci w wieku 46-60 lat, 24 badanych było w wieku 31-45 lat, zaś w przedziale wiekowym 18-30 lat znalazło się tylko 4 badanych. Jeśli chodzi o pochodzenie społeczne to dominującą grupą (72), byli respondenci pochodzenia robotniczego, 25-pochodzenia chłopskiego i tylko 3 pochodzenia inteligenckiego. Biorąc pod uwagę stan cywilny wśród badanej grupy najwięcej było rozwiedzionych (40 osób), 34 pozostawało formalnie w związku małżeńskim, 24 to kawalerowie, zaś wdowców było tylko 2. Swój stan zdrowia, jako dobry deklarowało 44 przebadanych mężczyzn, 30 ankietowanych określiło jako zły, zaś 26 swój stan zdrowia określiło jako średni. W przypadku przygotowania zawodowego dominującą grupę (27) tworzyli podopieczni, którzy nie posiadali zawodu. Po 9 osób posiadało zawód ślusarza i murarza, mechaników było 7, po 6 osób było z zawodem ślusarza i elektryka. Pozostałe wyniki były rozproszone. Posiadany zawód nie odzwierciedlał wykonywanej pracy. Aż 56 respondentów było bezrobotnych, 14 – trudniło się zbieraniem surowców wtórnych, 11 pracowało dorywczo, 8 sprzedawało gazety, 6 sprzątało, a 5 zajmowało się roznoszeniem ulotek.

Jako przyczynę pobytu w placówce aż 35 badanych wskazało problemy z alkoholem. Drugą co do wielkości grupą (16 osób), były osoby wymeldowane z mieszkania, 10 badanych wskazało na konflikt rodzinny, 9 na rozwód, 8 nie posiadało nigdy mieszkania, a 6, jako przyczynę podali pobyt w zakładzie karnym. Pozostałe wyniki były rozproszone. Przed ustaleniem hierarchii wartości bezdomnych zamieszkujących w Przytulisku, w skróconej wersji przedstawiono najciekawsze wyniki badań dotyczące poszczególnych wartości. Zamieszczone są one w tabelach 1-8.

W celu zbadania hierarchii wartości osób bezdomnych, respondenci otrzymali arkusze zawierające Skalę Wartości Schelerowskich autorstwa Piotra Brzozowskiego. Zadaniem badanych osób było zapoznanie się z listą wartości uporządkowanych alfabetycznie, znajdujących się na otrzymanym arkuszu. Po zapoznaniu się z nimi i zastanowieniu, jak ważna jest dla każdego z nich dana wartość, poproszeni zostali o dokonanie oceny wartości zamieszczonych na liście, używając do tego celu skali punktowej. Na otrzymanej skali, wartości nieważne (zupełnie obojętne) powinny uzyskać ocenę 0 (zero), natomiast wartości najważniejsze (bardzo ważne) ocenę 100 (sto) punktów. Pozostałe wartości powinny otrzymać oceny większe niż 0 i mniejsze niż 100 punktów w zależności od indywidualnej oceny każdego respondenta.

Odnosząc wyniki badań zamieszczone w tabeli 1. *Uśrednione wyniki dla wartości hedonistycznych*, do stereotypowej opinii na temat życia ludzi bezdomnych, w której podkreśla się ich hedonistyczną postawę życiową, obserwujemy, że życie pełne wrażeń, jako wartość, znajduje się na ostatnim miejscu (40,05). Najważniejszą wartością z grupy wartości hedonistycznych jest wypoczęcie (58,81). Nieco mniej ważną wartością w świetle uzyskanych wyników jest miłość erotyczna (57,57), a następnie radość życia (57,24). Takie wartości jak dostatnie życie (50,86), wygoda (45,95) czy posiadanie (41,85) uplasowały się na środkowych miejscach skali.

Wyniki przedstawione w tabeli 2. *Uśrednione wyniki dla wartości witalnych*, wskazują, że najistotniejszą wartością witalną, okazała się sprawność (63,1), Jako drugą określono siłę fizyczną (60,57). W dalszej kolejności znalazły się: umiejętność znoszenia chłodu (56,71); odporność na zmęczenie (56,62); umiejętność znoszenia głodu (54,76). Najmniej istotną okazała się wartość sprężystość ciała (54,05). Uśredniony wynik dla tej grupy wyniósł 57,63.

Dane zamieszczone w Tabeli 3. *Uśrednione wyniki dla wartości estetycznych* wskazują, że uporządkowanie jest wartością najwyżej ocenianą z grupy wartości estetycznych (32,24). Drugą mniej istotną, lecz również wysoko punktowaną wartością jest ład rzeczy (32,00). Elegancja (31,43) i gustowność (25,05) oraz proporcjonalność kształtów (22,9), jako wartości w znacznej mierze preferowane przez media, nie znajdują wśród bezdomnych większego uznania. Regularność rysów okazała się najmniej istotna (17,9) w świetle wyników powyższej tabeli. Uśredniony wynik, to 27,03.

Zamieszczone wyniki badań Tabela 4. *Uśrednione wyniki dla wartości prawdy*, wskazują, że dla podopiecznych Przytuliska wartości prawdy należą do bardzo istotnych w ich życiu. Najbardziej cenioną wartością jest inteligencja (55,1), następnie rozumienie (49,38) oraz wiedza (46,95) i mądrość (45,05)

Najmniej istotną wartością w tej grupie jest obiektywność (36,67). Uśredniony wynik dla tej grupy wartości wynosi 44,47.

J. Mariański (Mariański, op. cit., s.15-16). zwraca uwagę, że znaczne obniżenie poziomu życia codziennego, może nie tylko zmieniać cele życiowe ludzi, ale przekształcać też strukturę normatywną społeczeństwa. Autor zauważa, że dotychczasowa moralność społeczeństwa (tradycyjna, wynikająca z religii), jest w odwrocie. Wyniki badań z tabeli 5. *Uśrednione wyniki dla wartości moralnych*, wskazują, że wśród respondentów najbardziej cenioną wartością moralną jest prawdomówność (63,9). W dalszej kolejności znajdujemy pomaganie innym (62,05), dobroć (61,33) miłość bliźniego (60,57). Zaskakujące jest, że uprzejmość, do której przywiązujemy wagę w codziennym życiu, wśród bezdomnych znalazła się na samym końcu (41,9). Uśredniony wynik dla grupy wartości moralnych wynosi 54,52.

Ks. J. Tischner, rozważając nad wartościami wskazywał, że rozpatrujemy je zazwyczaj od strony rzeczy, której one przysługują i od strony człowieka, który tych wartości doświadcza, przeżywa je, a nawet wg nich myśli (Tischner, 2002, s.479). Rozpatrując wartości święte, odnosimy je do człowieka, do tego, jak je przeżywa i czy o nich myśli. W rozmowie z bezdomnymi, dało się zauważyć, że mają oni znaczne problemy z definiowaniem wartości świętych. Nie mniej, wyraźnie określili, jakie wartości święte są dla nich najważniejsze.

Wyniki zamieszczone w Tabeli nr 6. *Uśrednione wyniki dla wartości świętych* wskazują, że najważniejszymi wartościami okazały się: Bóg (72,95) i wiara (59) i zbawienie (48). Wartości związane z funkcjonowaniem społecznym okazały się dla bezdomnych mniej istotne (państwo–41,52; niepodległość–38,71; kraj–38,67; patriotyzm–38,57; naród–38,52; ojczyzna–37,71). Najmniej istotną okazało się życie wieczne (35,81).

Przechodząc do ustalenia hierarchii wartości podopiecznych Przytuliska Św. Brata Alberta, należałoby się zastanowić o jakiej hierarchii wartości – *idealnej czy realnej* (Tischner, op.cit., s.422) – możemy mówić w odniesieniu do prowadzonych badań^[4]. Przedstawiając poniżej hierarchię wartości bezdomnych zamieszkujących Przytulisko, zakładano, że gradacja, jaką każdy z nich przedstawił, ukazuje ich obecne odczucia i wyobrażenia o wartościach. W rozmowie z podopiecznymi poproszono, by wypełnili przekazaną skalę zgodnie z tym, co w danej chwili myślą na ten temat, i zgodnie z wartościami, jakich, jako bezdomni przestrzegają w swoim życiu .

Zebrane dane w tabeli 7. *Hierarchia grup wartości SWS bezdomnych zamieszkujących Przytulisko Św. Brata Alberta w Częstochowie* (wg uśrednionych wyników dla każdej grupy), pozwalają na ustalenie, jakie szczeble w hierarchii wartości zajmują poszczególne ich grupy? Najwyżej cenioną grupą w hierarchii wartości SWS okazały się wartości witalne (57,63). W dalszej kolejności, wartości moralne (54,52), wartości hedonistyczne (50,05), wartości święte (44,95), wartości prawdy (44,47) i wartości estetyczne (27,03).

Zakończenie. Obraz ludzi bezdomnych funkcjonujący w Polsce nie zmienia się od lat. Przyjęty stereotyp bezdomnego, jako człowieka niechętnego do jakiejkolwiek pracy, brudnego, związanego ze środowiskiem patologicznym, lubiącego życie wygodne i bez odpowiedzialności, w wielu przypadkach utrudnia ich aktywizację zawodową i prowadzi do nieodwracalnych zmian w strukturze osobowości i samooceny. Takie traktowanie bezdomnych jest związane z brakiem poszanowania praw tych osób. W jednym z kazań J. Tischner mówił „...*W Polsce som ludzie, co majom rozmaity pogląd na te same sprawy. To jest zwyczajno rzec, ze kozdy ma swoje zdanie i prawo do swojego zdania mo. Ale trza w przeciwniku usanować jego honor*” (Tischner, 2003, s.131).

Wyniki badań wskazały, że osoby bezdomne wysoko oceniali własne zdrowie i dbałość o nie (Dębski, 2010, s.11). Dobre zdrowie wynika ze sprawnie funkcjonującego organizmu, silnego fizycznie i odpornego na wszelkie niedogodności. Być może dlatego w badanej grupie 100 mężczyzn, najistotniejszymi wartościami okazały się wartości witalne. Kolejną grupą , bardzo istotną dla bezdomnych są wartości moralne. Wartości hedonistyczne, wbrew panującym stereotypom, są przez bezdomnych cenione, aczkolwiek nie są dominujące. Grupa wartości świętych i wartości prawdy, uplasowane zostały obok siebie. Na uwagę zasługuje fakt, iż wartość Bóg otrzymała najwyższą ilość punktów spośród wszystkich wartości w poszczególnych grupach. Najniższy szczebel w hierarchii wartości zajmują wartości z grupy estetycznych. Wartości te w sposób bardzo wyraźny, zostały określone przez bezdomnych, jako najmniej istotne. J. Auleytner i K. Głąbicka, podsumowując kwestię bezdomności zaznaczają, „...*że niezbędne w pracy z bezdomnymi jest dążenie do zmiany ich systemu wartości, który został wypaczony na skutek znalezienia się w skrajnej sytuacji życiowej* (1, s.101). Przedstawiona hierarchia wartości podopiecznych Przytuliska Św. Brata Alberta w Częstochowie wskazuje, że w pracy z bezdomnymi niekoniecznie musimy dążyć do zmiany ich systemu wartości.

Określona przez nich hierarchia wartości może stanowić płaszczyznę kształtowania ich nowego i pozytywnego stosunku do siebie i otoczenia.

Bibliografia:

1. Auleytner J., Głębicka K., (2001), *Polskie kwestie na przełomie wieków*, Wydawnictwo TWP, Warszawa.
2. Bartosz B., Błażej E.,(1995),*O doświadczeniu bezdomności „Scholar”*, Warszawa.
3. Bocheński J. M.,(1992), *Sto zabobonów*, Wydawnictwo Phield, Kraków
4. Brzozowski P.,(1989), *Opracowanie skali wartości Schelera*, Wydawnictwo UMCS, Lublin
5. Chałas K.,(2003),*Wychowanie ku wartościom*, Wydawnictwo Jedność, Lublin-Kielce,T.1.
6. Czakon D.,(2003), *Województwa katowickie i śląskie oraz ich mieszkańcy w procesie zmian. Społeczne koszty transformacji*, Wydawnictwo WSPS, Częstochowa.
7. Danecki J., (1998), *Kwestie społeczne-istota, źródła, zarys diagnozy*, w: *Polityka społeczna*, pod red. A. Rajkiewicza, Wydawnictwo Śląsk, Katowice.
8. Dębski M.,(2007), *Bezdomność w Polsce. Aktualny stan problemu*, www. nbuv. gov. ua-28.05.2010.
9. Dyczewski L.,(1995), *Kultura polska w procesie przemian*. Wydawnictwo KUL, Lublin
10. Frąckiewicz-Wrona A., M. Zralek M., (1998)*Bezdomność jako problem*, w: *Ubodzy i bezdomni*, pod red. P. Dobrowolskiego, I. Mądrego, Wydawnictwo UŚ, Katowice.
11. Geremek B.,1,(1989),*Litość i szubienica. Dzieje nędzy i miłosierdzia*, Czytelnik, Warszawa.
12. Geremek B.,2,(1989),*Świat "opery żebraczej": obraz włóczęgów i nędzarzy w literaturach europejskich XV-XVII wieku*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
13. Ingarden R.,(1970), *Czego nie wiemy o wartościach*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
14. Ingarden I.,(1975), *Książeczka o człowieku*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
15. Kamiński T., (1997), *Wokół pojęcia bezdomności*. Roczniki Naukowe Caritas-Bezdomność, R. 1, 14-28.
16. Kowalczyk S.(1986),*Podstawy światopoglądu chrześcijańskiego*, Wydawnictwo Wrocław, Wrocław.
17. Kowalczyk S.,(1990), *Zarys filozofii człowieka*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
18. Kropidłowski Z.,(1992), *Formy opieki nad ubogimi w Gdańsku od XVI do XVIII wieku*, Wydawnictwo GTN, Gdańsk.
19. Marczuk S.,(1982), *Pojęcie wartości w socjologii polskiej*, w: *Człowiek i świat wartości*, pod red. J. Lipca, Wydawnictwo KAW, Kraków.
20. Mariański J.,(2001), *Kryzys moralny czy transformacja wartości?*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin.
21. Nowak A., Wysocka E., (2001), *Bezdomność-sposoby definiowania, kategorie, przyczyny, problemy w funkcjonowaniu psychospołecznym*, w: *Problemy i zagrożenia społeczne we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice.
22. Nowak A., (2005), *Problemy prawne dotyczące wybranych kategorii osób. Bezdomni*, w: *Zarys prawa dla pedagogów*, pod red. A. Nowak, Wydawnictwo ŚWSZ, Katowice.
23. Ostrowska K.,(1994), *W poszukiwaniu wartości*, Wydawnictwo Scholar, Gdańsk.
24. Radwan-Porowski M.,(1998), *Bezdomność-obraz zjawiska i populacji ludzi bezdomnych*, w: *Pedagogika społeczna*, pod red. T. Pilcha, I. Lepalczyk, Wydawnictwo ŻAK, Warszawa.
25. Pryglowski J., Frysztacki K.,(1998), *Społeczne dzieje pomocy człowiekowi: od filantropii greckiej do pracy socjalnej*, Interart, Katowice.
26. Przymeński A.,(2001), *Bezdomność jako kwestia społeczna w Polsce współczesnej*, W-wo Akademii Ekonomicznej, Poznań.
27. Scheler M.,(1985), *Problemy socjologii i wiedzy*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
28. Sidorowicz S.,(2001), *Zaburzenia psychiczne osób bezdomnych*, W-wo Klinika Psychiatryczna Akademii medycznej, Wrocław.
29. Stankiewicz L.,(2002), *Zrozumieć bezdomność*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn.
30. Supińska J.,(2009), *Wartości i zasady polityki społecznej*, w: *Polityka społeczna*, pod red. G. Firlit-Fesnak, M. Szylo- Skoczny, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
31. Wierzbicka K., (1991)*Pomoc ludziom bezdomnym jako przykład działania towarzystw społecznych*, w: *Organizowanie pomocy i samopomocy społecznej* (praca zbiorowa), Wydawnictwo Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Warszawa.
32. Sztumska B., Sztumski J.(2002), *Człowiek w świecie wartości*, Wydawnictwo Gnome, Katowice.
33. Śledzianowski J.,(1995), *Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta a bezdomność*, W-wo RUBIKON, Wrocław.
34. Tatariewicz W.,(1970), *Pojęcie wartości*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
35. Tischner J.,(2003) *Słowo o Ślebodzie. Kazania spod Turbacza 1981-1997*, Wydawnictwo Znak, Karków.
36. Turner J. H.(1998), *Socjologia: koncepcje i ich zastosowanie*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań.

Tabela.1 Uśrednione wyniki dla grupy wartości hedonistycznych: źródło: badania własne

Lp.	Wartości hedonistyczne	Uśrednione wyniki
1	wypoczęcie	58,81
2	miłość erotyczna	57,57
3	radość życia	57,24
4	dostatnie życie	50,86
5	przyjemność	48
6	wygoda	45,95
7	posiadanie	41,95

8	życie pełne wrażeń	40,05
średnia		50,05

Tabela 2. Uśrednione wyniki dla grupy wartości witalnych: źródło: badania własne

Lp.	Wartości witalne	Uśrednione wyniki
1	sprawność	63,1
2	siła fizyczna	60,57
3	umiejętność znoszenia chłodu	56,71
4	odporność na zmęczenie	56,62
5	umiejętność znoszenia głodu	54,76
6	sprężystość ciała	54,05
średnia		57,63

Tabela 3. Uśrednione wyniki dla grupy wartości estetycznych: badania własne

Lp.	Wartości estetyczne	Uśrednione wyniki
1	uporządkowanie	32,24
2	ład rzeczy	32
3	elegancja	31,43
4	harmonia	27,67
5	gustowność	25,05
6	proporcjonalność kształtów	22,9
7	regularność rysów	17,9
średnia		27,03

Tabela 4. Uśrednione wyniki dla grupy wartości prawdy: badania własne

Lp.	Wartości prawdy	Uśrednione wyniki
1	inteligencja	55,1
2	rozumienie	49,38
3	wiedza	46,95
4	mądrość	45,05
5	szerokie horyzonty umysłowe	44,67
6	logiczność	39,14
7	otwarty umysł	38,81
8	obiektywność	36,67
średnia		44,47

Tabela 5. Uśrednione wyniki dla grupy wartości moralnych: badania własne

Lp.	Wartości moralne	Uśrednione wyniki
1	prawdomówność	63,9
2	pomaganie innym	62,05
3	dobroć	61,33
4	miłość bliźniego	60,57
5	uczciwość	59,67
6	szczerłość	54,24
7	honor	53,29
8	życzliwość	49,95
9	pokój	48,24
10	rzetelność	44,62
11	uprzejmość	41,9
średnia		54,52

Tabela 6. Uśrednione wyniki dla grupy wartości świętych: badania własne

Lp.	Wartości święte	Uśrednione wyniki
1	Bóg	72,95
2	wiara	59
3	zbawienie	48
4	państwo	41,52
5	niepodległość	38,71
6	kraj	38,67
7	patriotyzm	38,57
8	naród	38,52
9	ojczyzna	37,71
10	życie wieczne	35,81
średnia		44,95

Tabela 7. Hierarchia grup wartości SWS bezdomnych (uśredniony wyniki dla każdej grupy): badania własne

Lp.	Grupa wartości	Uśredniony wynik wartości
1	wartości witalne	57,63
2	wartości moralne	54,52
3	wartości hedonistyczne	50,05

4	wartości święte	44,95
5	wartości prawdy	44,47
6	wartości estetyczne	27,03

© Motow Irena, 2012.

---

^[1] Badania nad hierarchią wartości ludzi bezdomnych prowadzi w ramach seminarium między innymi M. Bugaj.

^[2] W Polsce przebadania znaczeń pojęcia wartości dokonali Cz. Matuszewicz, (1975), *Psychologia wartości*, Warszawa oraz S. Marczuk, (1989), *Badanie wartości w socjologii. Teoria i empiria*, Rzeszów .

^[3] Do dnia dzisiejszego Wrocław jest siedzibą władz naczelnych Towarzystwa

^[4] Hierarchia idealna, mówi człowiekowi , jaki chciałby być, zaś hierarchia realna ukazuje, jaki człowiek jest.[w:] J. Tischner, (2002) *Myślenie według wartości*, Wydawnictwo Znak, Kraków, s. 422.